

ULOGA I ZNAČENJE VJEKOSLAVA BABUKIĆA U ILIRSKOJ ČITAONICI

Sažetak

Vjekoslav Babukić po riječima Stanka Vraza, „najtočniji ilir među svim ilirima“, jedna je od najznačajnijih osoba sjajne ilirske epohe. Četiri godine nakon izlaska *Ilirskih narodnih novina* osniva se Ilirska čitaonica koja postaje središte društvenog života. Čitaonica polako postaje mjesto okupljanja istomišljenika, iliraca te prerasta u Maticu ilirsku. Na čelu je bio grof Janko Drašković, a na njegov prijedlog jednoglasno je izabran kao tajnik Čitaonice Vjekoslav Babukić. Dužnost tajnika obavljao je osam godina. Pokretu je bio maksimalno posvećen te gotovo nije imao privatnog života. Kao tajnik Čitaonice dokazao se kao vrsni knjižar koji se koristio svojim poznanstvima od Leipziga do Praga, Pešte, Beča itd., prodavao je knjige i na taj način širio ilirske ideje. Godine 1842. Matica postaje odbor Čitaonice, a tiskarski poslovi postaju djelokrug Babukićeva rada. Prva knjiga koju je Matica tiskala zahvaljujući Babukiću jest Gundulićev *Osman* kojemu Babukić piše predgovor. To je razdoblje kad se pod okriljem Čitaonice pokušava osnovati muzej, a Babukić je kao tajnik imao zadatak sabiranja i čuvanja starog novca te drugih stvari namijenjenih muzeju. Ilirska čitaonica prelazi u prostor Narodnog doma, time se zaokružuje njezino dotadašnje djelovanje, ali i razdoblje Babukovićeva tajništva. Ovaj rad pokušat će na temelju tekstova objavljenih u *Ilirskim narodnim novinama* te *Danici ilirskoj* ukazati na veliku ulogu tajnika Čitaonice Vjekoslava Babukića te potvrditi njegovo značenje za Maticu ilirsku.

Ključne riječi: Matica ilirska; Ilirska čitaonica; Ilirske narodne novine.

Požezanina Vjekoslava Babukića Stanko Vraz nazvao je „najtočnijim ilirom među ilirima“¹, Franjo Marković naziva ga „najznačajnijom ličnosti sjajne ilirske epohe, koja predstavlja preporod hrvatskoga naroda u prvoj polovici minuloga vijeka“.²

Josip Eugen Tomić u *Crticama o Vjekoslavu Babukiću* piše: „Ni najmanji dogovor, ni sporazum o domorodnim stvarima, ni jedan pokret ni domorodni pothvat nije

---

¹ Franjo Marković: *Stanko Vraz, Izabrane pjesme*, MH, 1890., iz predgovora: Stanko Vraz, njegov život i djela, str. CL.

² Marković, str. CL.

se dogodio, a da mladi Babukić nije u njem sudjelovao i možda glavnu riječ vodio. On je čitav Orakul svoje dobe, pomislio bi skoro, da ta ilirska doba bez Vjekoslava Babukića ne bi ni opstojati mogla. On bijaše Atlant, koji je na svojim plećima nosio mladu Iliriju. Hrvatski narod ne može smoći toliko hvale, da se dostojno oduži neprolaznim zaslugama Vjekoslava Babukića.“³

Vjekoslav Babukić kretao se i pripadao najužem krugu mladih iliraca uz Gaja, Rakovca, Vukotinovića, Mažuranića i Štoosa. Osim Babukićevih neprijepornih zasluga vezanih uz jezik i pravopis te vrlo uspješnog razdoblja u kojem je bio stvarni urednik *Danice ilirske*, treba spomenuti i njegovu ulogu u Ilirskoj čitaonici. Ilirska čitaonica nastaje četiri godine nakon početka tiskanja *Ilirskih narodnih novina*. Osnovana je kao iskaz potrebe za druženjem mladih ljudi koji su željeli biti dio ilirskog pokreta. Svrha je čitaonice bila „čitanje novina i knjiga - i koristne znanosti razširivati“. ⁴ U početku je zamišljena kao sastajalište gdje se moglo raspravljati, razgovarati i polemizirati o novim idejama, no kasnije u njezinu okrilju nastaje Ilirska knjižara, izrasta Matica ilirska, pokreće se Učeno društvo, muzej, Gospodarsko društvo, kazalište i opera te Kukuljevićevo Društvo za povjesnicu jugoslavensku. Prvi tajnik Ilirske čitaonice i njezin dobri duh bio je Vjekoslav Babukić. Jan Kollar⁵ nazvao je Ilirsku čitaonicu prekrasnim zavodom. U čitaonici su se mogle pronaći i čitati ruske, srpske, poljske, češke i mađarske novine i revije. Babukićevu uspješnost i revnost oko organizacije društvenog života Ilirske čitaonice ovjekovječio je pjesmom Stanko Vraz slaveći ga kao knjižara glasovitog i marljivijeg od samog knjižara Didota.⁶

Predsjednik Ilirske čitaonice bio je grof Janko Drašković koji će ostati upamćen i po čuvenoj rečenici: „Kraljevina je Hrvatska ravnopravna Ugarskoj, u Hrvatskoj neka vlada jezik hrvatski“.⁷ Na otvorenju čitaonice iznio je njezin program: „Prva nam je dužnost, veli on, da se ujedinito, a druga, da nam bude moguće: korist presladkoga našega naroda i domovine privesti, ako se naš jezik temeljito i savršeno naučimo, ako marljivo domaće i inostrane pisce čitajući i prijaznivo se razgovarajući s našim se narodom i njegovimi običaji i navadami bolje upoznamo i kao duhom se

---

³ Narodne novine, br. 130. god. 1903. stupac 1. Citira i Julije Kempf, *Požega*, monografija 1910., str. 610.

⁴ Tade Smičiklas, *Život i djela Vjekoslava Babukića*, Zagreb, Tiskara Narodnih novina, 1876., str. 23.

⁵ Jan Kollar, *Sebrane spisy*, dil. 3, Cestopis; Smičiklas, op-c-str- 26.

⁶ Didot je bio glasoviti francuski knjižar. Vraz je stihove napisao za Babukićev imendan, a nalaze se među Vrazovim spisima koji su bile vlasništvo Matice hrvatske. Smičiklas ih je zabilježio na stranici 34.

*Pa što i to zatajiti
Bila mrska bi grehota,
Ti si knjižar glasoviti
I marljivii da e strahota
Nad istoga baš Didota.*

⁷ Smičiklas, str. 24.

njegovim opojimo, ter tako š njime bližje poznani za njega se krepčie zauzmemo i koristnimi se nauci ukrasimo.”⁸

Sam grof Drašković predložio je Babukića za tajnika Društva, neizmerno ga je cijenio te saznajemo, iz sačuvane prepiske, kako je njihovo prijateljstvo trajalo do grofove smrti. U listu *Neven* iz 1856. zabilježeno je kako je Drašković posljednje pismo koje je napisao prije smrti uputio upravo Babukiću, a u njemu izriče svoju želju da mu se tijelo prenese u Hrvatsku. Iako je Babukić pokušavao ispuniti posljednju grofovu želju, u tome nije uspio.

Babukić je osam godina bio tajnik Društva ilirske čitaonice⁹, primao je naknadu od 200 forinti godišnje, a kada 1842. godine preuzima i blagajničke poslove, dodano je kao naknada još 100 forinti. Međutim, najvažniji Babukićev posao u Čitaonici bio je knjižarski i, kako kaže Smičiklas, poštovali su ga kao prvog i najvećeg knjižara ilirskog. Ideja o razvoju knjižarske djelatnosti došla je od samog grofa Draškovića, koji je, zaključujući kako malo koji pisac može sam snositi tiskarske troškove, predložio da svaki član čitaonice mora kupiti barem jednu knjigu. Na Saboru Čitaonice ilirske zagrebačke, održanom 11. i 12. veljače 1842., Babukić navodi kao osnovnu zadaću društva širenje književnosti i nauka na narodnom jeziku i na taj način omogućava se mladeži da se, kako on kaže, *domorodno izобрази*. Stoga predlaže tiskanje književnih tekstova iz 16. i 17. st. (Čubranovića, Zlatarića, Gundulića, Palmotića i drugih), i to organičkim (glasohodnim) pravopisom. Time će se postići dvostruka korist, pomogli bi spisateljima, a njihova djela upoznali bi i drugi narodi. U članku 3. Zaključka sa Sabora stoji: „Gledeć predloženja, da se za izdavanje starih klasikah ilirskih, osobito dubrovačkih, organičkim (glasohodnim) pravopisom i inih koristnih knjigah od najnovijih spisateljah, koji za izdanje knjige troškove neimadu – glavnicu pod imenom Matice ilirske utemelji, bi zaključeno: da se sva poglavarstva domovine naše ponizno umole, da okružnimi listi (cirkulari) gosposdu domorodce na taj plemeniti čin pozovu.”¹⁰

Na Saboru Ilirske čitaonice održanom u lipnju 1842. godine Babukić podnosi izvješće u kojem kaže kako će Gundulićev *Osman* biti prva knjiga koju će tiskati Matica ilirska na organičkom pravopisu. Ona je odabrana iz razloga jer je već prevedena na talijanski, a u Beču se prevodi na njemački jezik. Vjekoslav Babukić napisao je predgovor tom izdanju Gundulićeva *Osmana*. Na Saboru Ilirske čitaonice održanom u rujnu 1842. godine Babukić izvješćuje o temeljnom kapitalu Matice koji se sve više umnožava te navodi: „Za sigurnost našega blaga kao za zenice naše skrbiti

⁸ Smičiklas, str. 24.

⁹ Pisanje imena čitaonice različito je; u početku je ona Ilirska čitaonica. Prema naslovu na Protokolu (zapisnik sa sjednica) naziva se Društvo čitaonice ilirske zagrebske, pa je prema tome u početku vjerojatno bila Čitaonica ilirska ili Ilirska čitaonica u Zagrebu.

¹⁰ Ilirske narodne novine, broj 15., str. 60.

moramo.“¹¹ Babukić piše, između ostaloga, o prijedlogu Društva domorotkinja da se načine slike grofa Janka Draškovića i slavni Dubrovčana Ivana Gundulića i Ignjata Đorđića te da se novac koji se dobije od prodaje slika utroši za tiskanje poučnih i korisnih knjiga koje će biti namijenjene siromašnoj djeci. Navode se i imena pripadnica Društva domorotkinja: Ivana pl. Čačković rođ. grof Šmidek, Dragoila pl. Štauduar rođ. Krizmanić i gospodična Pauna Krizmanić. Također se navodi kako se podaci o priložima plemenitih domorotkinja nalaze kod tajnika Ilirske čitaonice Vjekoslava Babukića. Babukić u svom tajničkom izvješću piše i o izložbi kipova umjetnika Wiehla koja će se održati u Ilirskoj čitaonici.

Babukić je bio u središtu knjižarstva, „njegove knjižarske sveze stvarno nam pokazuju, kakova je bila uzajemnost slavenska. – On je u tom poslu kralj nad svimi – od onih hiljada listova, u kojih su same naručbine knjiga, dala bi se lasno sastaviti štatistika ilirske knjige.“¹²

Knjige su se zahvaljujući Babukićevim poznanstvima prodavale u Leipzigu, Pragu, Pešti, Beču i u Srbiji. Kod Babukića su se naručivale ne samo ilirske knjige nego i mnoge druge. Babukić u posao uvodi mnogobrojne pomagače koji su širili i prodavali knjige. Njemu su se javljali i sami pisci osobno tražeći pomoć, npr. Petar Preradović mu piše: „Nepoznajući nikoga u miloj mojoj domovini, komu više na srcu bi bio napredak našega knjižestva, nego Vama, usudjujem se Vas za jednu ljubav moliti. Ja bi rad evo moje pjesmice tiskom u sviet poslati. Vi ćete sam najbolje znati, kako se teško jošte knjige u našoj domovini prodavaju i da samo kroz ruke prijateljah i po putu predbrojenja nekako se troški pečatenja izvaditi mogu. Budući me je do sada moj udes na veliku žalost moju, svuda više nego u miloj mojoj domovini zadržavao, niesam ni prilike imao za steći si tamo prijateljah i poznanih, koji bi me u ovom mojem poduzetju podupirati mogli. Ali onda neima od nikoga odgovora, moli opet Petar, dragi gospodine pomažite me, svjetujte mi.“¹³

Unatoč svem uspjehu koji je postigao, knjižarstvo je za Babukića bilo posebno težak posao te je osobno u zapisnik zabilježio: „Tajnik i taj dosta teški posao na se primi, očitujući, da on tu brigu iz jedine ljubavi prema rodu i domovini i iz prizrenja pouzdanja, koje slavno starešinstvo u njega polaže, na se prima.“¹⁴

Pod okriljem Ilirske čitaonice nastaje i Ilirsko kazalište. Osim Demetera kao najvažnije osobe u ovom segmentu, ne možemo zaobići Babukića. Njegov doprinos sastojao se u tome što je sam ispravljao upravo velik broj igrokaza te što je napisao mnoge dopise u kojima su se tražili rekviziti npr. nošnja za izvedbu kazališnog

---

¹¹ Ilirske narodne novine, broj 77., str. 307.

¹² Tade Smičklas, *Život i djela Vjekoslava Babukića*, Zagreb, Tiskara Narodnih novina, 1876., str. 28.

¹³ Tade Smičklas, *Život i djela Vjekoslava Babukića*, Zagreb, Tiskara Narodnih novina, 1876., str. 33., 34.

¹⁴ Tade Smičklas, *Život i djela Vjekoslava Babukića*, Zagreb, Tiskara Narodnih novina, 1876., str. 37.

komada itd. Na Saboru Ilirske čitaonice zagrebačke iz Babukićeva izvješća saznajemo za dugove domorodnog kazališta. Naime neki članovi Ilirske čitaonice uložili su po tisuću forinti, no dug se nije namirio. Babukić naglašava kako „smo posao domorodnog kazališta poduzeli s privoljenjem i odobranjem čeloga društva. Korist koju smo gledeć na izobraženje jezika, po kazalištu našem zadobili, tolika je, da nijedan pravi domorodac, komu je za blago mile domovine i slavu naroda ozbiljno stalo, žertve, na tu plemenitu svrhu učinjene, požaliti neće.“¹⁵

Na Saboru Ilirske čitaonice održanom u lipnju 1842. godine iz članka koji Babukić potpisuje saznajemo kako je pročitano pismo đakovačkog biskupa Josipa Kukovića koji u teatralnu blagajnu prilaže 400 forinti u srebru ističući namjeru da pomogne u izobraženju i rasprostiranju domorodnog ilirskog jezika te izražavajući želju za pristupanjem u Ilirsku čitaonicu. Čitaonica je na sve moguće načine podržavala kazališni život, pa je tako prodavala i karte za kazališne predstave:

„Gospoda ona, koja se na ilirska teatralna predstavljanja abonirati žele, mogu ulazne cedulje u polak navadne ulazne čene dobit ili u narodnoj ilirskoj kavani kod g. Andrie Černoga, ili u ilirskoj čitaonici.“¹⁶

Sam Babukić, kako piše Smičiklas, samo se dvije godine trudio oko Ilirskog kazališta. No briga oko kazališta i novčani problemi kojima je ono opterećeno mučila je članove Ilirske čitaonice 1840. i 1841. godine; tek 1842. mogli su u središte svog zanimanja postaviti Maticu.

U Ilirskoj čitaonici rađa se Učeno društvo i Narodni muzej. Babukić je bio angažiran oko prikupljanja eksponata za muzej, no posebno se trudio oko Učenog društva (Akademije) i sve do 1854. godine pisao je u svezi s time velik broj predstavi na razne adrese.

Tade Smičiklas, ističući značenje Vjekoslava Babukića za ilirski pokret, naziva ga jednim od duhovnih očeva Matice ilirske. On se kao tajnik Čitaonice maksimalno posvetio tom, kako ga Jagić naziva, centru nacionalnog života – u potpunosti odan ilirskom pokretu, žrtvovao je tomu i svoj privatni život.

Dana 18. lipnja 1911. u Požegi Družba Braće hrvatskog zmaja otkrila je spomen-ploču Vjekoslavu Babukiću. Jedan od govornika bio je Oton Kučera, koji je u nadahnutom govoru izrekao znakovite rečenice kojima ću završiti ovo govorenje o Babukiću: „No mi stojeći danas na ovom posvećenom mjestu i pregledavši cjelokupni rad naših preporoditelja, a među njima najmarljivijeg i najtišeg Babukića možemo s ponosom današnjoj generaciji njega pokazati kao primjer, kako se živi za narod. Malo je govorio, više šutio, ali i mnogo više radio. I iz njegova života crpimo živu vjeru, da i danas usprkos nametljivoj prostoti, usprkos nasiljima i premoći takozvanog prava

---

¹⁵ Ilirske narodne novine, 1842. god., br. 15.

¹⁶ Ilirske narodne novine, 1841. god., br. 2.

jačega, ovim svijetom ipak vlada misao i duh. Misao je ona moć, koja svijet drži, koja ga preobražava, koja ga nanovo stvara po svojim zakonima. Emanacija te misli – nauka - jedina je pozvana i u današnjim velikim i teškim borbama hrvatskog naroda, da mu dade nade u toj borbi, koje danas nema.“¹⁷

Požega se zaista može ponositi svojim ilircem Vjekoslavom Babukićem.

Literatura

- Ilirske narodne novine (1841.), Zagreb: Narodna ilirska tiskara dr. Ljudevita Gaja.
Ilirske narodne novine (1842.), Zagreb: Narodna ilirska tiskara dr. Ljudevita Gaja.
Ilirske narodne novine (1843.), Zagreb: Narodna ilirska tiskara dr. Ljudevita Gaja.
Kuntarić, Đuro (1970.), *Iz biografije Vjekoslava Babukića*, Požega: Štamparsko poduzeće: Aleksandra Tajkova.
Marković, Franjo (1890.) *Stanko Vraz, Izabrane pjesme, Predgovor: Stanko Vraz, njegov život i djela*. Zagreb: MH.
Narodne novine (1903.), broj 130., Zagreb.
Smičiklas, Tade (1876.) *Život i djelo Vjekoslava Babukića*, Zagreb: Tiskara Narodnih novina.
Šicel, Miroslav (1979.) *Pregled novije hrvatske književnosti*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.
Širola, Stjepan (1911.) *Kulturno slavlje u Požegi*, 18.6.1911., Zagreb.

---

¹⁷ Stjepan Širola, *Kulturno slavlje u Požegi*, 18.6.1911., Zagreb, str. 23.

The Role and Importance of Vjekoslav Babukić in the Illyrian Reading Room

Summary

Vjekoslav Babukić the words of Stanko Vraza, Ilir most accurate among all the Illyrians, one of the most important personality great Illyrian era. Four years after the release of the Illyrian national newspaper founded Illyrian reading room that became the center of social life. Reading Room is slowly becoming a gathering place for like-minded, Illyrians and grew into a Nut Illyrian. At the head was Count Janko Draskovic, and his proposal was unanimously elected as secretary of the Reading Room is Vjekoslav Babukić. Served as the secretary for eight years. Movement was dedicated ourselves and had no private life. As secretary of the Reading Room has proven himself as an excellent bookseller who used his acquaintances from Leipzig, Prague, Pest, Vienna, etc., to sell books and thus spread the Illyrian idea. 1842. Mainstream becomes the Reading Room Committee, and printing jobs become Babukić scope of work. The first book that was printed Nut thanks Babukić is Gundulić Osman which he writes the foreword. It was a period when, under the auspices of the Reading Room is trying to establish a museum and Babukić as the Secretary had the task of keeping the old money and other items for the museum. Illyrian reading exceeds the space National home, thus rounds off its previous action, but the period Babuković Secretariat. This article will try based on articles published in the Illyrian National Gazette and Danica Illyrian point to a major role secretary Reading Room Vjekoslav Babukić and confirm its importance for the development of Nuts Illyrian.

Keywords: Nut Illyrian; Illyrian reading room; Illyrian National Gazette.

Dr. sc. Vesna Vlašić
Požeško-slavonska županija
Županijska 7, 34000 Požega
vesna.vlasic@pszupanija.hr